

A TÁBORFALVAI LŐ – ÉS GYAKORLÓTÉR, VALAMINT AZ ÓCSAI HONVÉDSÉGI TERÜLET TÖRTÉNETE

Az alábbi tanulmányban a táborfalvai, az egykori Örkény–tábori Lő- és Gyakorlótér kialakulásával és történetével kapcsolatban általam ismert kutatások eredményeit foglalom össze. Tárgyalom továbbá a közigazgatásilag Ócsához tartozó, illetve tartozott, katonai céllal hasznosított, területek rövid történetét is.

Az ismertetett alföldi területek katonai szempontból még napjainkban is tökéletesek a síki kiképzések végrehajtására. Sajátos helyzetet teremt, hogy a honvédségi hasznosítás alatt álló területek számos védett és fokozottan védett természeti értéknek nyújtanak élőhelyet, így például a rákosi viperának (*Vipera ursinii rakosiensis*), a túzoknak (*Otis tarda*) az óriás útifűnek (*Plantago maxima*) és a pókbangónak (*Ophrys sphegodes*). Így nem meglepő, hogy a területek kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területként részei a Natura 2000 hálózatnak. Ez a tény a kiképzések, gyakorlatok, záróvizsgák helyének kijelölésekor, a végrehajtható katonai feladatok meghatározásakor mindig figyelembe van véve.

Bevezetés

Napjainkban Magyarország második legnagyobb használatban lévő lő- és gyakorlótere (alapterülete: 55000 km², hossza közel 27000 m, szélessége 3000–4000 m között változik) Táborfalva–Örkény–Tatárszentgyörgy–Dabas térségében található Pest megye délkeleti részén.

Mint sok helyen az országban, ezen a területen létrejött települések sem különülnek el egymástól. Barátságos alföldi embereket, utcákat, áttekinthető településszerkezetet, új stílusú településközpontokat, a városokban, községekben szépen gondozott tereket és parkokat

találhatunk. Ebből a milióból tekintetem vissza a lőtér múltjába és foglaltam össze a történéseket, egy picit katonás szemmel nézve azt. Egyszer a volt munkámból adódóan, valamint azért is, mert ez a régió a honfoglalás után a fejedelmi törzs szálláshelyéhez tartozott.

Mai ismeretünk szerint (hiszen újabb régészeti leletek mindig kerülhetnek elő) a Kr. előtt 2300–2100-as években Cegléd környékén már éltek emberek, az úgynevezett bodrogkeresztúri kultúra népei. Ők (az itt élők számára ez természetes) pásztorkodó népek voltak. A későbbi évszázadok emlékei a mai Gyónról, Ócsáról, Dabasról, Inárcsról is előkerültek. E maradványokból kiderül, hogy a Kárpát-medence s azon belül a Duna–Tisza köze „megbolydult” népek és kultúrák, foglalkozások és szokások olvasztótégelye lett (SZELEI 1993a).

Mi is büszkélkedhetünk múltunk emlékeivel. A lőtér területén 1956-ban a táborfalvai Posta-dűlőn (Pusztasornak is nevezi egy régészeti munka) voltak ásatások s négy szarmata sírt tártak fel. A szarmata, nomád népcsoportok gyűjtőneve, akiknek egy része – a jazigok – a nagy vándorlás során időszámításunk kezdetén az Alföldre kerültek. Fő tevékenységük nem egyértelmű: a régészeti leletek szerint békés kereskedők, a Római Birodalom forrásai szerint viszont harcias, katonáskodó törzsek voltak. A táborfalvai szarmata leletek a Magyar Nemzeti Múzeumban a 64.17.1. leltári szám alatt találhatóak. A területen Gyónról (1895), Pusztavacsról (1900), Ócsáról és Alsódabasról is kerültek elő leletek (SZELEI 1993a).

Örkény és környéke

A lő- és gyakorlótér története szorosan összefonódott Örkény történetével, így nyilvánvaló, hogy az első Örkénnyel kapcsolatos okleveleket kell megemlíteni. 1385. szeptember 1-jén keletkezett az az oklevél, melyből az derül ki, hogy Erzsébet királynő (I. Lajos lánya) parancsára a budai káptalan (saját vagyonnal rendelkező egyházi testület) Gyal-i Kakas István embereivel határjárást végeztetett, s itt említik az Ewrkyn-re (ejtsd Örkin-re) vezető utat

(SZELEI 1993a). 1424. május 25-én Luxemburgi Zsigmond királyunk birtokokat adományoz feleségének Borbálának, s e birtokok között Ewrkyn is szerepel. (Érdekesség, hogy a királyi pár évek óta a szakítás szélén állt, s csak 1427-ben, Brassóban történt meg a nagy kibékülés. A birtokadományozások is ekkor váltak valóra.) (SZELEI 1993a)

1491. június 11-től Ewrkén (Örkén) II. Ulászló rendelete alapján a Haraszthy, majd a XVI. században a Ferenczy családé lett. A terület egyébként nem lakott, hanem pusztá, s mint ilyen szerepel a török hódoltság korában is Nagykőrös (!) birtokaként. Az építés, a betelepítés csak 1690 után kezdődött meg. Ezekben az években az ország történelmének egyik fordulópontján állt. A „két pogány” közül az egyiket, a törököt kiszorították az ország jelentős részéről, de a másik, a német itt maradt s hosszabb időre készült berendezkedni Magyarországot Bécs uralma alá helyezve (SZELEI 1993b). A legrosszabb helyzet az egykori hódoltsági területeken volt. A reguláris és portyázó török seregek másfél százéves ittlétét felváltották a Habsburg-birodalom katonái és hivatalnokai. Megalakult az Újszerzeményi Bizottság, melynek feladata a törököktől visszafoglalt területek régi tulajdonosoknak való visszaadása volt. A földbirtokok írásbeli igazolás, tízszázalékos úgynevezett fegyverváltság lefizetése után (s nyilván sok esetben megvesztegetés vagy más törvénytelenység révén) kerültek régi vagy új birtokosaikhoz (SZELEI 1993b). A járványok is tovább tizedelték a lakosságot s a következő két évtized kuruc küzdelmei sem segítették a békés, építőmunkát. Nagyon sok terület elnéptelenedve, a földek megműveletlenül várták a jövőt. A terület földbirtokosa ekkor a Grassalkovich család lett. Gróf Grassalkovich Antal a bécsi udvar bizalmi embere, több cím birtokosa (így pl. a már említett Újszerzeményi Bizottság egyik irányítója, a királyi kamara elnöke) 1727-körül pusztaként szerezte meg ezt a területet (LUKÁTS 1948) Térségünkben egyébként Tatárszentgyörgyöt, Kakucsot és Újhartyánt is. Ismert, hogy a gróf volt a hatalmas gödöllői birtok tulajdonosa is (SZELEI 1993b).

Egy 1783-ban készült alapító levél szerint ezen a területen keletkezett a későbbi Örkény község is.

Körülbelül ebben az időben érkeztek az első betelepülők a néptelen vidékekre az ország és Európa különböző részeiről. Örkényben a gróf fia, herceg Grassalkovich Antal

telepített le főleg állattenyésztéssel foglalkozókat, de a terület további fejlődésével nem foglalkozott. A Grassalkovich-ok életrajzát olvasva feltűnik, hogy a tulajdonosok csak ritkán tisztelték meg jelenlétükkel magyarországi birtokaikat. Idejük nagy részét Bécsben, esetleg Pozsonyban töltötték. Nagyon sok múlt tehát a birtokokat ténylegesen kezelőkön, akik közül többen kihasználták, hogy szabad kezet kaptak. Így kerültek e területek többször az anyagi katasztrófa szélére a hatalmas adósságok miatt. Az utódok közül csak a herceg menyének, herceg Esterházy Leopoldinának a tevékenysége érdemelne említést (SZELEI 1993b).

A királyi kincstár, mint földterület használó

A Grassalkovich-ok nőágának kihalása után az örkényi és a gödöllői birtokot 1851-ben a görög származású báró Sina György vásárolta meg. Ezt követően György fia báró Sina Simon dúsgazdag bankár birtokába kerül, akinek mind három lánya idegen arisztokratához megy férjhez, s így a birtok egy belga bank kezére jut (SZELEI 1993b). A banktól 1873-ban Várady Gábor pesti ügyvéd és felesége szül. Csurgay Fanny vásárolta meg az akkor még 16 000 holdas területet (LUKÁTS 1948). (Várady valószínűleg azonos azzal a Várady Gáborral, aki 1848 májusában beállt a 2. (pesti) honvédszászlóajba és a délvidéki harcok során őrmester lett. 1849. április 24-én lett hadnagy a 33/3. gyalogezredben, ill. júniustól az abból lett 111. honvédszászlóajban a péterváradai várórségnél. Később a váróság tagjaival együtt teszi le a fegyvert.) Várady vélhetően az időközben felhalmozott adósságai miatt 1873 július 3-án öngyilkos lett. A férje halálát követően özv. Váradyné tovább folytatja a Grassalkovichok letelepítési munkáját, és területeket oszt a betelepülni szándékozókknak (ROGOSZ 2001). Majd 1874-ben bérbe adja a kincstárnak a régi Grassalkovich kastélyt, melyből ez után kaszárnya lett. Ebben az évben egy dragonyos svadron (lovasszázad), 2 év múlva a 8-as huszárok (Coburg-huszárok) 1. százada, majd a 4-es, őket követően a 7-es huszárok (Reuss-Köstritz-huszárok) jöttek a laktanyába (LUKÁTS 1948).

1. ábra. A vizsgált terület az 1869–1887 között készült III. katonai térképen

Váradyné nevéhez fűződik 1875-től a katonai tábor keletkezése (ROGOSZ 2001). Az első területek katonai célokra történő használatáról egy birtokátadási szerződésből tudhatunk. Ebben Váradyné a bécsi udvarnál meglévő kapcsolatai segítségével 1500 kat. hold területet

eladott a kincstárnak lögyakorlatok céljára. 1875 és 1878 között először 6 kat. holdat ideiglenesen katonai barakkok építésére, majd ezt követően 30 kat. holdat lovastábornak adott el. Udvari kapcsolatai elsősorban még leánykorából valók, amikor is Hildegarde főhercegnőnél volt alkalmazásban. Másodsorban, ezt kihasználva tudott többszöri audienciához jutni Albrecht főhercegnél.

Kiképzések céljából, már 1876-tól megkezdtek a lögyakorlatokat, bár a tábor építését csak 1878-ban kezdték el (LUKÁTS 1948). A barakk épületek megépítése után, 1889-ben 3 üteg tüzérséget helyezett ide a katonai kincstár, s ezt követően folyamatossá váltak a tüzérségi gyakorlatozások is. A fővárosi új tüzérségi laktanyák felépítését követően ismét huszárok jöttek a területre. Ők a cs. és kir. 13-as jáász-kun huszárok ezredéhez tartoztak, akiket innen egyenesen Galíciába és a jugoszláviai Dolina-Zukowra vezényeltek 1904-ben. Ezt követően a Grassalkovich kastély, mint laktanya végleg megszűnt működni.

Váradyné a lehetőségeit kihasználva igyekezett jól működtetni a birtokot, de az igazi fejlődés 1888-tól kezdődött. Ekkor halt meg, s az irányítás első házasságából született lánya, Katona Ilona, illetve az ő férje, Pálóczi Horváth István kezébe került. Pálóczi korábban huszárszázados volt. A fiatal huszárszázados talán az első időszakban ide vezényelt tiszt lehetett, aki a hagyományos szokás szerint megismerhette a környék módosabb lányait, s benősülhetett a jelentős birtokokkal rendelkező családba. Akár így történt a házasságkötés, akár nem, a terület sorsa évtizedekre eldőlt (kedvező irányba), s igen jelentős fejlesztő és építőmunka vette kezdetét (SZELEI 1993c).

A lö- és gyakorlótér központja (a tábor, a későbbi helyőrség) a Harmadik Katonai Felmérés térképén (1869–1887) helynévként „Baracken Lager” (Barakk Tábor) (1. ábra) mely 1907-ben Simonyi tábor majd Lőtértábor, 1926-ban Örkénytábor néven szerepelt. Az biztos, akárhogy is nevezték, a földrajzi adottságai, a jó közlekedési lehetőségek és természetesen a vigyázó-figyelő „nagy emberek” támogatásának köszönhetően az elkövetkező időszakokban országos hírű katonai területté vált. Valószínűleg ezeknek az embereknek köszönhető az is, hogy a Budapest – Lajosmizse közötti vasútvonalat 1889. június 08-án átadták a forgalomnak, ezzel megnyitva az utat a térség nagyarányú fejlődése előtt. (A vasút megépülésekor Csurgay

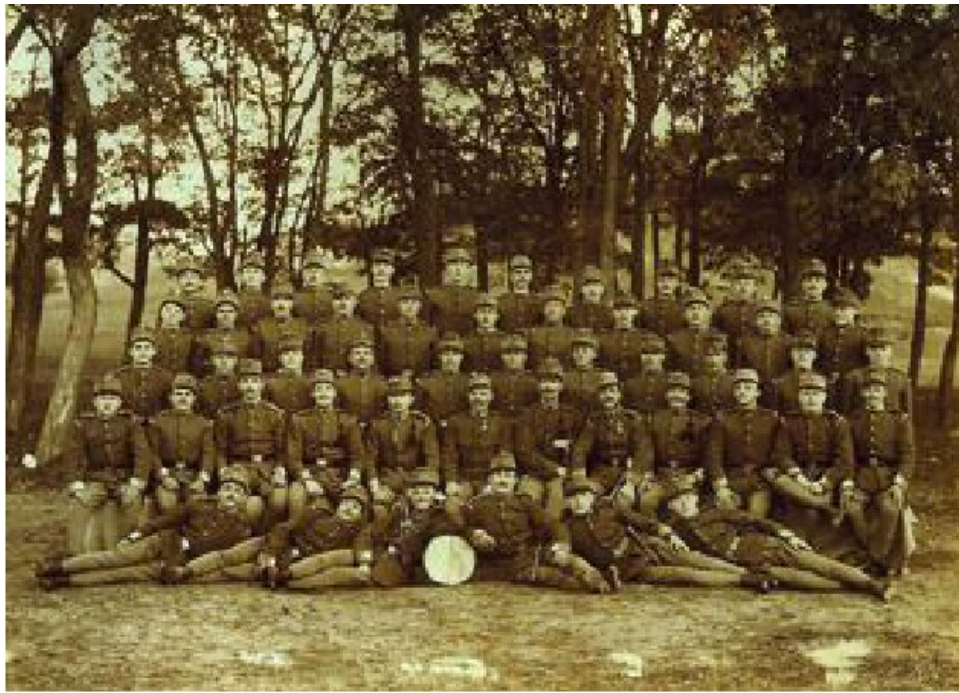
majori megálló (őrház) készült. Csurgay-major 17sz. őrház, - 1901-től Csurgay-major megálló, őrei Jaczina Pál, Juhász József és Váczi Balázs voltak.) Jaczina váltóórt 1892 – ben Fazekas Mihály vasút ór váltja fel.

Ezt követően készült el egy iparvasút is, amely a katonai tábor, a lőporraktárt és a későbbi lőszerraktárt kötötte össze a mai táborfalvai vasútállomás elődjével. Ennek az iparvasútnak a használatával most már könnyebbé és gyorsabbá vált az építőanyagok, valamint a hadieszközök szállítása, így rövid időn belül kibővítették a Madarasi-tó melletti fából épült lőporraktárt és ennek köszönhetően hatékonyabbá vált a tüzérségi gyakorlatozás is. A lőtér hossza ekkor még csak 6000 méter volt.

A terület fejlődése a XX. század első felében

A területen gyakorlatozó katonák létszámának nagyarányú növekedése miatt szükségessé vált, hogy Örkénytől független, önálló Magyar Királyi Postahivatalt hozzanak létre a táborban, mely 1908. március 1-jén meg is kezdte működését (MATYÓFALVI 1965). 1912-ben tovább növekedett a lőtér, mivel a katonai kincstár a meglévő területéhez újabbat vásárolt a Pálóczi-uradalomtól és ezzel kb. 4000 kat. holdra nőtt a lő- és gyakorlóterület, ami ekkor már elérte a 14 000 méteres hosszúságot. (1930-ig további eladásokkal 5600 kat. holdra fog bővülni a terület).

Az 1912. évi balkáni események kapcsán létrejött háborús feszültség, felgyorsította a honvéd tüzérség kiképzését és újjászervezését. Ezt követően ezen a területen továbbra is a főváros és környékének tüzér alakulatai gyakorlatoztak, de most már az előzőekben említett események miatt nem volt ritka, hogy a birodalom minden részéről érkeztek egységek gyakorlatozni, új fegyvert belőni stb. (2–3. ábra)

2. ábra. Csoportkép a 24-ik vadász zlj. szakaszának katonáiról az örkényi golyófogó fal előtt

3. ábra. Tüzérségi gyakorlat a XX. század elején

Örkény-táborban különösen emlékezetes volt az 1912-es esztendő. A monarchia hadseregében 1875-től fokozatosan elkezdtek lecserélni a hagyományos elöltöltős ágyúkat a sokkal modernebb hátrasiklásos, hátultöltős ágyúkra (MATYÓFALVI 1965). A rendszeresítésre kerülő ágyúk egy része a csehországi Škoda Művek gyártmányai voltak.

Ezeknek az ágyúknak a belövésére, kipróbálására 1912-ben Örkény táborba vezényelték a cs. és kir. 2. tábori tarackos ezredet. A felkészülés utáni bemutatót megtekintette Károly Albrecht főherceg is, mint ezredtulajdonos. Az Ő feladata volt, hogy meggyőződjön a kísérleti ágyúk hadrafoghatóságáról és a tüzérek kiképzéséről. Július 8-án az egyik kísérleti ágyú lövésakor csőrobbanás történt és hat tüzér ennek következtében életét veszítette.

Ugyanez év szeptember 4-én újabb szerencsétlenség történt. Közvetlenül a háború előtti években még csak léggömbös osztagok és kevés számú elavult repülőgépek álltak a Kaiserliche und Königliche Luftfahrtruppen (Császári és Királyi Légjárócsapatok) rendelkezésére. Ezeket általában felderítési és megfigyelési célokra használták. E napon a cs. és kir. 1. vartüzérezred 1. léggömbosztaga célfelderítési gyakorlatot tartott Örkény-táborban. Egy erősebb szellőkés következtében tisztázatlan okból elszakadt a kötött léggömb tartó kötélzete és a léggömb (nevezték sárkányhajónak is) két katonát a levegőbe emelt, akik ezt követően szörnyet haltak.

A nyolc katona vértanúhalálának tiszteletére 1913-ban „Katonai hősiesség és helytállás a kötelességteljesítés hőseinek emlékére” felirattal emlékoszlopot állítottak. Az emlékoszlop avatásán részt vett a főherceg is.

1913 nyarán a Tüzérségi Kutató Intézet (a későbbi Lőkísérleti Állomás) mellett fabarakkokat építettek nyári szállásoknak (MATYÓFALVI 1965). A szállások közelében ezt követően megépítettek egy 600 méteres gyalogsági lőteret is. (A lőtér golyófogó fala a kiképző bázis területén ma is látható.) A szarajevói merénylet után (1914. június 28.) felgyorsultak az események: most már nem csak a tüzérség és a huszárság gyakorlatozott itt, hanem a gyalogság is. Nekik gyorsított kiképzéssel egy hónap állt a rendelkezésükre, hogy elsajátítsák a hadi-puska, valamint a gépfegyver elméleti és gyakorlati anyagát. Az I.

világháború kirobbanása után 1914. július 28-tól kb. 550–600 fő orosz és bosnyák hadifoglyot szállásoltak el részben barakképületekbe, részben Örkényen élő családoknál, akikkel a táborba vezető makadám (mai Tarcsay Vilmos) utat építették (MATYÓFALVI 1965). 1920 után ezeknek a barakképületeknek egy részét lebontották, a többit lóállásokká alakították át.

A világháború végén a saint-germaini békediktátum feldarabolta az Osztrák–Magyar Monarchiát. Függetlenül attól, hogy Magyarország a trianoni békét csak 1920. június 4-én írta alá, a birodalom közös intézményeinek felszámolása 1919-ben megkezdődött (HAJDÚ és SÁRHIDAI 2005). Ezzel számunkra egy közel 400 éves (1526-tól) Habsburg Birodalmi befolyás szűnt meg. Közvetlenül az I világháború után az itt működő lőszerraktár készletének nagy részét elszállították, illetve elrejtették.

Az elrejtett anyagokat a raktáraktól délnyugatra egy lőszertemetőbe ásták el (később az 1950-es években semmisítették meg őket) (MATYÓFALVI 1965).

A Tanácsköztársaság bukása után, 1919. augusztus 2-ától ez a térség is román megszállás alá került. A megszállás alatt a lőtér területén hadifoglyotábor volt, ahol az elfogott vöröskatonák mintegy 3000 főből álló állományát tartották fogva. Mielőtt a megszálló román csapatok elmentek 1919. november 10-én a tábort feloszlatták, a foglyok egy részét elengedték, másokat új táborokba szállítottak át (ROGOSZ 2001).

Az ezt követő években nyaranta a trianoni béke kijátszására alakult lövészegyletek a lőtéren tartották hathetes kiképzésüket, lögyakorlatukat. De itt tartotta kiképzését a „RUISK” (Rendőri Újoncképző Iskola) fedőnéven a Páncéljárműves alosztály is.

(Idehaza, az első hat darab gyári páncélvonat 1914. decemberében készült el a budapesti Északi Főműhelyben, melyek közül az I. szerelvény 1914. december 5-én ért a frontra, Máramarosszigetre. 1928. október 1-jétől a Magyar Királyi Honvédség Páncéljárműves Osztályának 1., 2., 3. és 4. páncélvonatjainak állandó gyakorlóléhelye Örkénytábor (a mai Táborfalva) lett. Az akkor már létező iparvágány, amely az akkori Örkénytábor-Csurgaymajor vasútállomást kötötte össze a laktanyákkal, remek lehetőséget adott a páncélvonatoknak a bázisról való eljutásban a lajosmizsei vonalon keresztül az ország szinte bármely pontjára.

1944-ben új, könnyített (szükség) páncélvonatok épültek a Nyilaskeresztes Párt - Hungarista Mozgalom katonai bizottsága, valamint a Hungarista Harcparancsnokság megbízásából. Az első háromkocsis szerelvény 1944. november 1-jén készült el. Első bevetésként Lajosmizse felé kellett kifutnia egy kórházvonat biztosítására. 1938. májusától a páncélvonatok újra átszervezték, átfegyverezték és átszámolták. Így lett például az egykori örkénytábori I. páncélosból 101-es számú. A második világháború kitörésekor a szerelvények elhagyták Örkénytábort és a fronton harcoltak. A 101. szerelvény 1945. április 3-án szovjet, a 102. szerelvény 1945. májusában jugoszláv kézre kerül.) (RÓNAFÖLDI 2016).

Ebben az időben, 1920-tól 27-ig a Magyar Királyi Honvédség a teljes rejtés időszakában élt, mivel az antant (antant hatalmak = Nagy-Britannia és Franciaország, valamint a köréjük csoportosult országok együttes szövetsége) folyamatosan ellenőrizte a rájuk rótt fegyverzetkorlátozást.

Ebben a zűrzavaros időszakban fogalmazódott meg a legfelső katonai vezetésben annak szükségessége, hogy központosítani kellene az országban az altisztképzést. Ismert volt, hogy 1920 és 1924 között az altiszteket a legjobb képességeket mutató tisztesek közül választották ki. Előléptetésük előtti felkészítésük mindig helyben, az adott csapatnál történt meg. Ezekben az években még nem működött központi altisztképző a Horthy-hadseregben. A honvédelmi miniszter 1924. május 20-án úgy intézkedett, hogy létre kell hozni egy altisztképző és – nevelő intézetet. Az elképzelések szerint ez az iskola 1924. szeptember 1-től kezdett volna el működni Örkény-táborban. A helyszínen történő vizsgálatok, felmérések viszont azt mutatták, hogy nem alkalmas a terület egy ilyen iskola létrehozására, már csak azért sem, mivel a megfelelő körülmények létrehozása, biztosítása kb: 140 000 aranykoronába került volna. Lehet, hogy a döntéshozók sokallták ezt a pénzt, de az is elképzelhető, hogy a legmagasabb katonai vezetők előtt már körvonalazódni látszódott az I. Ferenc József Laktanyában elszállásolt Magyar Királyi Lovaglós-tanárképző és Hajtóiskola áthelyezésének szükségessége. Egy biztos, hogy ezek után esett a választás a Veszprémhez közeli Jutasra, pontosabban az ottani egykori katonai kórház épületére, melyben november elején meg is kezdődött az altisztképzés.

A Horthy-korszak nem titkolt katonai törekvéseit ismerve álljon itt egy számunkra nagyon fontos (munka és kereseti lehetőséget adó) kormányzói parancs: „A Kormányzó Úr Ő főméltósága 613/K. 1–1929 legmagasabb elhatározásával hozzájárult, hogy a HM. 3/d osztály állományából a haditechnikai intézet felállíttassék.” Elnevezése Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézet. Állomáshelye Budapest, felállításának időpontja 1930. március 1-je (HAJDÚ és SÁRHIDAI 2005). Egy 1907. évi katonai térképen, mint cs. kir. tüzér-lövölde már említve van ez a terület. Az is biztos, hogy az 1910-es években Örkény-táborban, mint Tüzérségi Kutató Intézet már működött a kísérleti állomás elődje. Ez a parancs az antant ellenőrzései miatt leállított intézet kibővítését, tovább fejlesztését, újbóli elindítását is volt hivatott biztosítani.

Az 1920-as trianoni békeszerződés után a már végzett lovaglótanárok vezetésével 1921-ben létrehozták a Pótló Idomító Keretet (PIK) (PACHL é. n.). Ez a már ismert korlátozó intézkedések miatt fedőszerve volt a Magyar Királyi Honvéd Lovaglótanárképző és Hajtóiskolának. Ez az iskola a budapesti Kerepesi út 49. szám alatti I. Ferenc József laktanyában működött (ERNST 2003).

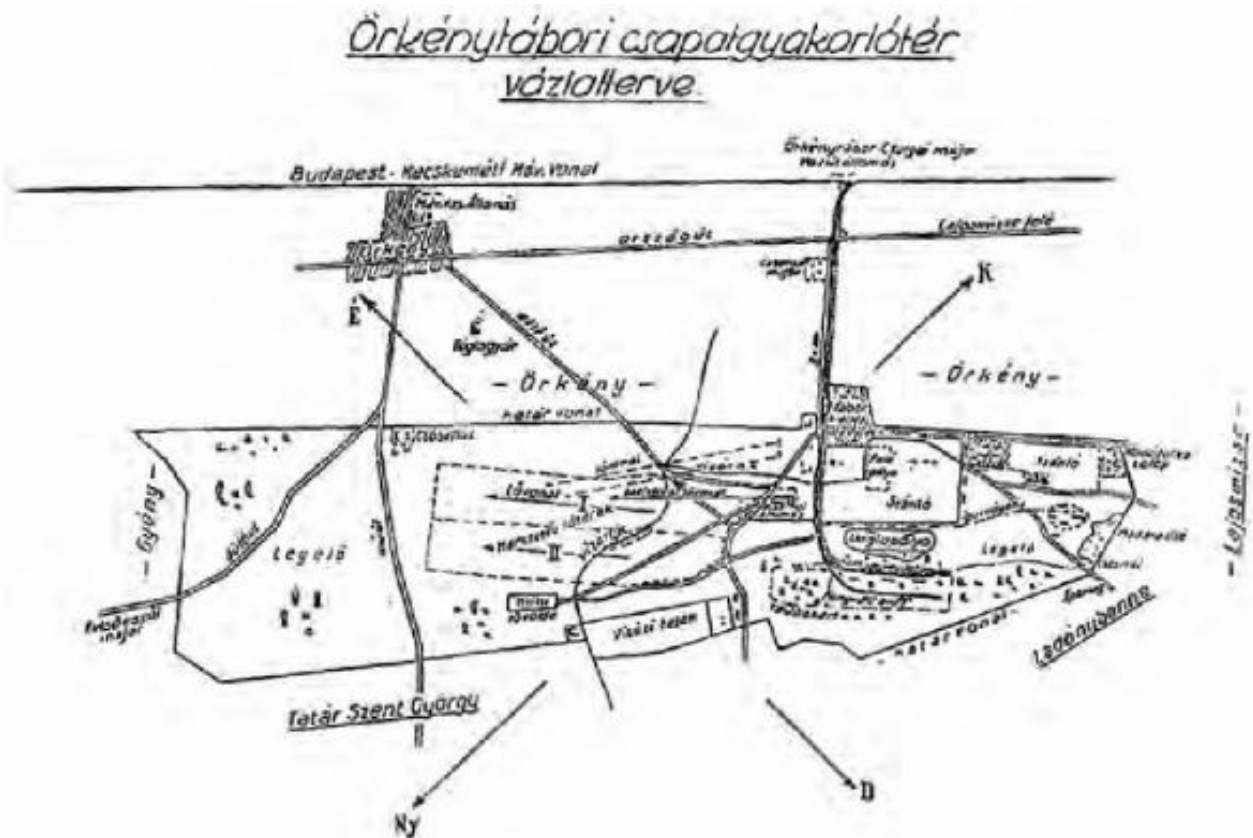
A Magyar Királyi Honvéd Lovastábor kialakulása

1929. október 5-én készült az a terv, amit Szunyogh Albert huszár ezredes az iskola parancsnoka által megadott paraméterek alapján a honvéd mérnökkar műszaki főigazgatója készítette (PACHL é. n.).

Az iskola átköltöztetését vitéz jákfai Gömbös Gyula m. kir. szolgálaton kívüli tábornok majd altábornagy Honvédelmi Miniszter (tisztségét megtartva 1932-től miniszterelnök) kérvényezte 1930. május 7-én. Többszöri időpont módosítás után a végleges dátum október 1. lett. 1930. május 17-én Csengery, Pallay és Nagy mérnökök vezetésével a 8738/30-as számú végzési engedély alapján megkezdték az építkezést (4. ábra). Felépültek a fedett lovardák, a patkolóműhely, a lófürdető, a víztorony, a zabsiló és egyéb kiszolgáló

létesítmények. Folytatódott az 1920-as évek elején elkezdett tiszti lakások tovább építése. Felépítették a tiszti kaszinót és több új lakást is (5. ábra). Egy 1920-ban létesült katonai gyengélkedőnek használt épületből kialakították az új elemi iskolát is. (A lakótelep az 1950-es évek elejére már elnyerte mai formáját.) 1931 végére felépítettek egy 140×30 m-es nagy lovardát, melyet mobil falakkal akár 3 db négyszögre is fel lehetett osztani. A másik egy 60×30 m-es kis lovarda volt. A kis és nagy lovarda épületéből ma már csak a kicsi áll. A nagy lovarda épületének teteje – állítólag - 1942–1943 telén egy tartóoszlop eltávolítása miatt a nagy mennyiségű hó súlya alatt beszakadt, ezért azt a későbbiekben elbontották (PACHL é. n.).

1934-ben építettek egy 3200, illetve 4000 méteres távú, versenyek megrendezésére is alkalmas vágta- és akadálypályát (11 természetes akadállyal).

4. ábra. Csapatgyakorlótér vázlatlatterve 1930 körül

A tábor kialakításához elengedhetetlen volt a kor igényeinek megfelelő út elkészítése. 1933-ban a Honvédelmi Minisztérium elrendelte, hogy az Örkénytábor Csurgay major vasúti állomástól a tábor felé vezető földutat, a honvédség műszaki alakulataitól vezényelt legénységből összeállított útépítő különítmény a lőszerraktárákig hosszabbítsa meg és építse át rakott terméskő alapú kavicsolt úttá. Az útépítő különítmény 3 tisztből, 2 altisztből és 93 fő legénységből állt.

1934-ben építettek még egy 3200, illetve 4000 méteres távú, versenyek megrendezésére is alkalmas vágta és akadály pályát (11 természetes akadállyal).

Az induláshoz szükséges épületek elkészülése után viszont Örkénytáborba nem csak a Lovagló-tanárképző és Hajtóiskolát helyezték, hanem a tüzérséghez és gyalogsághoz hasonlóan a huszárképző tábort is. Neve: Magyar Királyi Honvéd Lovastábor lett.

Rendeltetése: lovassági gyakorlat, lovas és lóképzés a legfelsőbb fokon. Ekkor az istállóban 300 ló állt, köztük olyanok is 24-en, melyeket gróf Andrassy Géza huszárezredes a Nemzeti Lovarda elnöke ajándékozott a tanárképzőnek. Az iskola feladata volt olyan lovaglótanárok képzése, akik a legmagasabb elvárásoknak is megfelelően tanítani tudják majd a lovaglást. Ugyanitt altiszti képzést is indítottak, amely segédoktatói végzettséget biztosított, ezzel segítve a huszártisztek munkáját. A legfontosabb részleg természetesen a Tanárképző volt. Ide tartozott az olimpiai keret, az állami fedező mén vadászatra való kiképzése és kipróbálása, a kopófalka, továbbá az 1923-ban Alagon létrehozott Honvéd Versenyistálló is.

Az egyedülállóan ideális örkényi terepet jól ismerték a lovasok (valamint azok a bizonyos nagy emberek), mivel rendszeresen részt vettek az 1926 végén megalakult Örkényi Rókafalka Társaság vadászatain. A falkavadász társaságot polgári szervezetként gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter kezdeményezésére és támogatásával hozták létre. A kopók elhelyezésére a Honvédség kezelésében lévő kincstári birtok majorjában biztosítottak helyet. A kutyákat 1927-ben, Angliában vásárolták és még ebben az évben elkezdődtek a vadászatok. A falka mestere és a vadászatok vezetője gróf Endrődy Rudolf volt 1932 végéig, amikor is a falkát teljes egészében átvette a Lovagló-tanárképző iskola (PACHL é. n.).

5. ábra. A tiszti lakótelep és környéke egy 1930 után készült képeslapon

1930-tól Európa egyik legnagyobb, mind színvonalában, mind felszereltségében a legjobbak közt említhető lovascentruma épült itt fel. Hasonlóval csak a franciák Saumur (Szomür), a németek Hannoverrel, az olaszok Pineroloval vagy az oroszok Szentpétervárral dicsekedhettek. Az örkénytábori iskola pineroloi mintára épült. A központosításnak és a szakmai kiképzésnek köszönhetően a következő években egymás után jöttek a kiváló eredmények. Az iskola vezetői már akkor felismerték, hogy az 1936-os berlini olimpián elért eredmények (díjugratásban Platthy József Sellő nevű lován III. hely, Militaryban Endrődy Ágoston Pandúr nevű lován egyéni V. hely, Díjlovaglásban Kiméry Pál, Magasházy László, Pados Gusztáv csapat VI. hely, Lovaspólóban IV. helyezést értek el) a jövőre nézve mekkora súllyal bírnak majd. Ekkor a nyitott lovarda és környéke egy több holdon parkosított, szökőkúttal, vízeséssel és szobrokkal díszített terület volt.

Szintén itt hozták létre Gömbös Gyula miniszterelnök javaslatára 1933-ban az iskola részeként a Magyar Királyi Testőrség Spanyol Lovasiskoláját (PACHL é. n.). Az iskola elsősorban a ló idomításával foglalkozott, másodsorban reprezentációs célokat szolgált, ilyen alkalmakkor a kiválóan képzett lipicai ménekkel bemutatókat tartottak. Ez az iskola 1938. június 1-ig működött itt, utána a lovas testőrséghez csatolták és felköltöztették a budai várba (PACHL é. n.).

Az itt létrehozott központosított iskola működését még a II. világháború kitörése sem tudta megakadályozni, mivel 1943-ig tovább folyt az oktatás. A háborút követő zűrzavaros időszak után kisebb nagyobb átalakítások és többszöri tulajdonosváltásokat követően, 1952-től Lászlai József ezredes lett a lovastábor parancsnoka. Az ő parancsnoksága alatt rendezték meg az 1954-es V. öttusa-világbajnokság lovas számát, amit nemcsak, hogy itt rendeztek, de a versenyre a lovakat is itt készítették fel. Időközben a lovasképzést Örkénytáborban végleg megszüntették. Ezzel a lovassport történetének egy nagy reményekkel teli fejezete záródott le. Az örkénytábori lovasiskola igazi sikere, mítosza és hírneve a II. világháború után keletkezett, elsősorban Némethy Bertalan, Endrődy Ágoston és Visy István külföldön elért sikerei nyomán.

A Lő- és Gyakorlótér fejlődése a II. világháború után

A II. világháború alatt huszár árkász kiképző tábor működött a lőtér területén (PACHL é. n.). Ebben az időben vezényelték ide a 201-es zsidó munkaszázadot, akik a gyakorlótéren és a táborban is dolgoztak. Velük építették fel a tábori kápolnát is. (Ez idő közben az enyészet martaléka lett. Helyére épült a helyőrségi sportszarnok.) Ekkor kerül ide Szabó Lőrinc (1900–1957) Kossuth-díjas költő, műfordító a magyar lírai költészet kiemelkedő alakja. Őt, többedmagával 1940-ben gyalog oszlopmenetben vezényelték Budapestről Örkénytáborba. Itt tartózkodása alatt július 9-től augusztus 15-ig írta az Örkénytábor felé című költeményét, valamint leveleit és jegyzeteit az 1928 óta vezetett naplójába.

A Szovjet Hadsereg 1944. november 4-én érte el a tábor. Tekintettel arra, hogy itt harcok nem voltak, háborús károk nem keletkeztek. Az első szovjet parancsnok rendbe hozta a vízvezetékét s megóvta az egész tábor a további fosztogatástól.

Az 1950-es évek elejétől különböző katonai alakulatok települtek a helyőrségbe. Ilyen volt többek között az időközben már elköltözött MN 2. felderítő zászlóalja, amely a 11. gépesített hadtestparancsnoksághoz tartozott, a MN 81. híradó zászlóalja, de itt tevékenykedett a ceglédi lövész hadosztályhoz tartozó tüzér ezred (1956 végéig itt működött a Helyőrség-parancsnokság), valamint a MN 3372, 104. honi légvédelmi rakétaezred 6. osztálya.

Elmondhatjuk, hogy a területen 1957 márciusától idegen ország hadseregének katonái is állomásoztak. Ők a szovjet Déli Hadseregcsoport 13. gárda harckocsi hadosztályába tartozó 6. gárda gépesített lövészezred katonái voltak.

Feladatuk volt többek közt a lőtér üzemeltetése, biztosítása a DHCS lövész és tüzérségi vm. harckocsi lövészeteinek céljára. Ez az ezred 1989 második feléig tartózkodott itt. Körleteikbe szintén a DHCS-ba tartozó kecskeméti tüzérezred költözött, mely alakulat 1991. június 30-ig a szovjet hadsereg végleges kivonásáig tartózkodott a helyőrségben.

Az 1950-es évek közepétől lassú, de folyamatos fejlődés vette kezdetét. 1968-ban ötödik alakulatként a helyőrségben megalakult a Lőtérbázis, a szabadszállási MN 7038, 145. harckocsiezred alárendeltjeként és ettől kezdve a bázis feladata lett a lövészetekhez a szakanyagok biztosítása. (Ez a bázis önállóan sosem működött, mindig tartozott valamelyik nagy, tüzérségi gyakorló területre igényt tartó alakulathoz. Ilyenek voltak: a MN 7042, 5. Gépkocsizó Lövész Ezred Mezőtúr, a MH 10. Dózsa György Tüzér Dandár Cegléd, valamint a MH Központi Gyakorló- és Lőtér Parancsnokság Várpalota, ami későbbi a Bakony Harckiképző Központ nevet viselte, napjainkban a MH Böszörményi Géza Csapatgyakorlótér Parancsnokság Táborfalva nevet viseli.)

5. ábra. A tiszti lakótelep és környéke egy 1930 után készült képeslapon

A bázis megalakítását követő években a lőtér üzemeltetőjével közösen (MN HTI Lőkísérleti Állomás Táborfalva 6. ábra) kiépítették az első elektromos hálózatot, ennek köszönhetően a célok mozgatása elektromos vezérléssel történt minden gyakorlaton és lövészen. Az 1980-as évek közepétől megkezdődött a lőtér nagyarányú technikai fejlesztése. Tovább folytatták a lőtér elektromos árammal való kiépítését, amit 1989-ben fejeztek be. 1990-től kiépült a lőtér számítógépes célmozgatása is (7. ábra). 1996 márciusától több ütemben az USA hadseregének IFOR erői (nemzetközi békefenntartó) tartózkodtak itt. Velük kapcsolatos feladat volt, hogy a lőteret folyamatos üzemmódban a lövészeikre biztosítani kellett. Ugyanebben az évben kialakítottak és megépítettek egy új, harcjárművek tárolására és javítására is alkalmas telephelyet a lőtér bázisán.

7. ábra. A lőtér központi vezérlőtomya
(Fotó: Juhász Gábor)

8. ábra. A lőtér központi része, Táborfalva
helyőrség (fotó: Juhász Gábor)

A Lő- és Gyakorlótér üzemeltetője 2007-től a MH Bakony Harckiképző Központja lett. Ettől kezdve a táborfalvai kiképzőbázisnak fő feladata az eddigi feladatain túlmenően a lőtér területének biztosítása a MH parancsnoki és törzsvezetési gyakorlataira, éleslövészeteire, valamint az ezekkel egybekötött harcászati gyakorlatok végrehajtására módosult.

A lőtér történetét ismerve elmondhatom, hogy ez a terület napjainkra nem veszített jelentőségéből (8. ábra). Igaz, hogy a gyakorlótér kihasználtsága lényegesen csökkent a katonai alakulatok jelentős létszámcsökkenése és ebből adódóan a harcjárművek által igénybe vett terület kihasználtsága miatt, de a gyakorlóteret síki kiképzésekhez még mindig aktívan a legtöbbször a szolnoki, hódmezővásárhelyi, valamint a debreceni helyőrségből érkező katonák használják. A lőtér mai feladatai közé tartozik, hogy helyet biztosítson a missziókba (KFOR, IFOR, PRT, UNFICYP) való felkészítéshez, a záróvizsgákhoz, valamint a zászlóalj szintű vezetési és éles lögyakorlatok végrehajtásához.

Továbbra is kulcsszerepe van, a honvédség anyagainak tárolásában és innen történő ellátásában.

Igénybevételi korlátozás van a lőtér NATURA 2000 kiemelt természetvédelmi területén. A gyakorlótér kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területként része a Natura 2000 hálózatnak, melyből kifolyólag a területen igénybevételi korlátozások vannak.

Az ócsai honvédségi terület története

A táborfalvai lőtértől északkelet felé helyezkedik el Pest megye délkeleti részén az ócsai honvédségi terület.

Ez három, egymástól jól elkülönülő terület, melyek közül Ócsa–Felsőpakonyban 1982-től 1995-ig volt katonai jelenlét, míg az Ócsai szőlők, illetve Ócsa–Alsópakony esetében jelenleg is vannak olyan objektumok, melyeket a honvédség működtet, vagy őriztet.

Az Ócsai szőlőknél volt megtalálható a területen legrégebben működő MH Ócsai Üzemanyagraktára, melyet a Légierő Üzemanyag Szolgálat a HM Árutárolási Hivatalától 1952 és 1953 között kapott meg. Kezdetben az itt elhelyezett tárolókban egyenként 4–5 millió

liter üzemanyag tárolására volt lehetőség. A későbbi években megépülő új és a mobil tárolók létrehozásával, ez a mennyiség ennek többszöröse lett. Az üzemanyagraktár 1997-ig volt hadrendben, az itt tárolt üzemanyagok a felszámolással párhuzamosan átszállításra kerültek a Hetényegyházai, illetve a Felcsúti üzemanyagraktárakba. Jelenleg a terület szénhidrogén szennyezettségének a kármentesítése zajlik.

Ócsa-Felsőpakony területén volt megtalálható 1982-től a MN 3265, 11/7. honi légvédelmi rakéta osztálya, ami a Budapest körüli légvédelmi rendszer része volt 1960 és 1995 között. A rakétaosztály az elsők közt volt, aki megkapta az akkor modernnek számító Sz-75M3 Volhov típusú közepes (3,5 km-től 45 km-ig) hatótávolságú rakétákat. A rakétaosztály bázisán csak a rakéták indítóállásait tárolták, valamint heti váltásokban kb. 100–150 sorkatonát állomásoztak. A Magyar Honvédség honi légvédelménél 1995-ben megszüntették a készenléti szolgálatokat, és a 11. légvédelmi rakéta dandárt feloszlattva létrehoztak négy osztálycsoportot, amiben már az ócsai bázis nem kapott szerepet. Haditechnikai anyagait 1997-ben a sárbogárdi légvédelmi zászlóaljnál tárolták le.

Ócsa-Alsópakony területén található a jelenleg is működő MH Ludovika zászlóalj Kiképző Bázisa, mely az egykori Egyesített Tiszti Főiskola, 1967-től Zalka Máté majd a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola hitbizománya (SZŰCS é. n.). Alapterülete 323 ha hossza 3000 m, szélessége 800–1300 m között változik.

A bázis fő feladata a több évtizedes múltja alatt mindig az volt, hogy a honvéd tisztjelölteknek Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, valamint jogelődjei másod-, harmad-, és negyedéves hallgatóinak összefegyvernemi harci kötelék támadó harcfadataihoz, illetve komplex harcászati gyakorlatokhoz megfelelő helyet biztosítson (SZŰCS é. n.). Itt a kis-alegységek tevékenységét tudják gyakorolni.

A volt vagy a jelenlegi hivatásos állomány tagjai tapasztalták, hogy a hallgatók összekovácsolásában kulcsszerepe van a gyakorlati képzésnek, a harci készségek elsajátításának, amit csak terepen, megfelelő körülmények közt lehet oktatni és elsajátítani.

A bázis alaprendeltetése mellett a HM HIM anyagai egy részét, a MH LZ szolgálati gépjárműveit és a MH BHD harcjárműveinek tárolását is ellátja. A bázis megfelelően fel van

szerezve kiszolgáló épületekkel, létesítményekkel és olyan gyakorlótérrel, ahol megtalálható: pl.: tűz- és vegyvédelmi pálya, robbantópálya, harcjármű és gépjármű vezetési pálya, harcászati gyakorlópálya, valamint helikopter leszállóhely is.

A fent említett lehetőségek miatt a bázis kihasználtsága tavasztól ősziig az igénybevevő szervezetek (HVK, KNBSZ, MH BHD, MATASZ) miatt igen nagy. A gyakorlótér alkalmas század, szakasz szintű különböző harcászati gyakorlatok levezetésére, valamint különböző fegyvernemek, szakcsoportok gyakorlati foglalkozásaira (SZŰCS é. n.).

A gyakorlótér kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területként része a Natura 2000 hálózatnak, melyből kifolyólag a területen igénybevételi korlátozások vannak. A gyakorlótér teljes területén az éleslőszer használata tiltva van!

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet mondok az alább felsorolt személyeknek, akik az anyaggyűjtésben és személyes visszaemlékezésükkel segítettek a történet megírását, összefoglalását.

†Dombai Imre ny. ezredes parancsnok, †Bernát István nyá. ezredes parancsnok, Juhász István nyá. alezredes parancsnok, †Mikuska István nyá. alezredes parancsnokhelyettes, †Bajor József nyá. őrnagy őslakos, Vajda Károly nyá. törzsszászlós, †Bója Lajos nyá. zászlós parancsnokhelyettes, †Varga József nyá. polgári alkalmazott őslakos, †Nagy László nyá. polgári alkalmazott őslakos

Irodalomjegyzék

(1). Közlöny 1849/91., MOL: Hm. Ált. 1848. 10847., HL: 1848/49. 45/216., Pápai diákok 902., ill. Gyászejel. OSzK)

ERNST, J. (2003): Lovaglótanárok a lovaglásról. – Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 208 pp.

HAJDÚ F. és SÁRHIDAI GY. (2005): A Magyar Királyi Honvéd Haditechnika Intézetétől a HM Technológiai Hivatalig (1920 – 2005). – HM Technológiai Hivatal, 199 pp.

LUKÁTS A. (1948): Örkény község rövid története. – Kézirat.

MATYÓFALVI F. (1965): Örkénytábor története. – Kézirat.

PACHL P. (é. n.): Örkény Vitéz Lovastábor Története. – Kézirat.

ROGOSZ J. (2001): Örkény története I. – Örkény Nagyközségi Önkormányzat, Örkény, 256 pp. Rónaföldi Zoltán - Páncélvonataink I. II. III.

SZELEI, P. (1993a): Múltidéző. – *Táborfalvai Mozaik* **Próbaszám**: 5

SZELEI, P. (1993b): Múltidéző. – *Táborfalvai Mozaik* **1(1)**: 4

SZELEI, P. (1993c): Múltidéző. – *Táborfalvai Mozaik* **1(2)**: 5

SZÜCS M. (é. n.): Adatok az Ócsai Kiképző Bázisról. – Kézirat.

Juhász Gábor